

לרשת שפה

האם זה פירוש הדבר, "ספרות"? או שהספרות היא
בבחינת היזכרות עמומה ובת-בעת צלולה ומענגת ביחסים
הסבוכים בין המילים?

לרשת שפה:

מִתּוֹךְ עֵינִיִּים הַדְּבֻקוֹת בַּמַּעֲשֵׂה תִימָהוֹן, בַּאִיזָה מוֹבֵן נוֹכַל לַרְשֵׁת שִׁפָּה כִּכְתִּיבָה
הַמְצִיבָה לֵלָא הָרֶף מִשְׁמַעוּיּוֹת אֲבָל תַּמִּיד כְּדִי לַפְזוֹן, כְּשִׁיחָה מוֹחֲמַצֶּת עִם הָאֲבוֹת
נוֹסֵחַ וְלִטֵּר בְּנִימִין אֲשֶׁר כּוֹתֵב שׁ"מֵעֲשִׂינוּ וּמַחֲשֻׁבוֹתֵינוּ גְדוּשִׁים בְּהוֹיִית אֲבוֹתֵינוּ וְאֲבוֹת
אֲבוֹתֵינוּ. סְמָלִיּוֹת שֶׁאֵינָן לָנוּ מוֹשֵׁג מִמֶּנָּה מִשְׁעַבְדֵּת אוֹתָנוּ לֵלָא כַּחַל וְסָרֵק" ("הַמְטַפִּיזִיקָה
שֶׁל הַנְּעוּרִים")? אֲנוּ, אֲשֶׁר גָּרִים בְּאֲדַמַּת הַסַּחֵף, אֲנוּ אֲשֶׁר מְכִירִים מְקָרֹב אֶת מַעֲלוֹתֶיהָ שֶׁל
הָאֲדָמָה הַרְזָה; אֲנוּ, אֲשֶׁר חַיִּים בְּסַלְעֵי וּבַחֲשׁוֹף אֲבָל בּוֹזִכְרוֹנָנוּ לּוֹכְדִים רִצְפֵי מַדְרָגוֹת הַיּוֹצְרִים
לְעִיתִים בְּדַמְיוֹנָנוּ מַעִין קְנִיּוֹנִים מְרַשְׁמִים; אֲנוּ, אֲשֶׁר עוֹבְדֵי הַפְּנִימִי שֶׁל הַשִּׁפָּה לְעוֹלָם אֵינָנו
יְכוּלִּים אֲלָא לְהִירָשֵׁם בָּנוּ בַּמְהוּפֶךְ לְתַנוּעָה שֶׁמְצַמִּיחַ הַפֶּה... בַּאִיזָה מוֹבֵן נוֹכַל לַרְשֵׁת שִׁפָּה
בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁהוֹלְכוֹת, זוֹלָגוֹת וְחוֹמִקוֹת מִבֵּין הָאֲצַבְעוֹת עַל מִנַּת שֶׁתְּהִינָה שְׁלֵמוֹת?
דְּבָרִים אֵלֶּה מִתְקַשְּׂרִים מִנִּיה וּבִיה לְשִׁאֲלוֹת שֶׁל אוֹבֵדֵן שִׁפָּה כְּטִרְאוּמַת־רַפָּאִים, כְּצִל־
הַבְּלָהוֹת שֶׁל הַמּוֹדְרָנָה, וְכֵן לְשִׁאֲלוֹת שֶׁל דְּלוֹת הַחוֹמֵר בְּסִפְרוֹת הַיִּשְׂרָאֵלִית כְּשֶׁפֶת הַהַעֲדָר
הַמוֹכַחֵשׁ. וּבִהֲתָאֵם לֵכֶךְ, כֹּאֲשֶׁר הַיִּידֵגֵר מְנַסֵּחַ אֶת הַפּוֹאֲטִי הוּא מַחֲלֵץ מִתּוֹךְ שִׁירָתוֹ שֶׁל
הַלְדֵּרְלִין מֵהוֹתִיּוֹת הוֹיִית מְזוֹקֶקֶת, וּמִמְקָמָה בְּתוֹךְ הַמְרוּחֵב הַתִּיאוֹלוֹגִי ("הַלְדֵּרְלִין מִיִּסְד־
מַחֲדָשׁ אֶת מֵהוֹתָהּ שֶׁל הַשִּׁירָה, הוּא קוֹבֵעַ לְרִאשׁוֹנָה זְמַן חֲדָשׁ. זֶהוּ זְמַן הָאֵלִים אֲשֶׁר נָסוּ
וְגַם שֶׁל הָאֵל הַקָּרֵב וּבֵא", אֲשֶׁר פֶּעַם אַחֵר פֶּעַם מִבְּקֵשׁ לְשִׁאוֹל הָאֵם תִּינָתֵן שֶׁהוּא לְנִשְׁמָה
לְאַחֵר שֶׁתִּצָּא מֵהַגּוֹף, שֶׁכֵּן מִנּוֹסֶת הָאֵלִים כְּרוּכָה בַּהֲתַפּוּגָגוֹתוֹ שֶׁל תִּיאֲטְרוֹן צִלְלִיּוֹת שְׁלֵם,
עַל שְׁלָל אֲבִיזוּרִיו – תִּיאֲטְרוֹן שֶׁהִקִּיף וְכִסָּה מְכַל עֵבֶר אֶת הָאֵלִים הַנְּסִים עַל נַפְשָׁם.

הספרות-מפלצת:

כמו מפלצת-טקסט זבת דם ב"חזון יוחנן" החותם את הברית החדשה ("ראיתי חיה עולה מן הים, עשר קרניים לה ושבעה ראשים. על קרניה עשרה כתרים ועל ראשיה שמות גידופים. והחיה אשר ראיתי הייתה דומה לנמר, רגליה רגלי דב ופיה כפי אריה. אחד מראשיה כטבוח למוות, אך מכת המוות אשר לה נרפאה וכל הארץ השתוממה על החיה"), באיזה מובן אנו יורשי שפה? באיזה מובן נוכל לברר אובדן שפה כטראומה מוכחשת? באיזה מובן נוכל לרשת שפה כאל המתעבר בשנתו וילד מפלצות אשר בהן רווי המיתוס עד לזרא, אל פשוט המורכב מאיברים מפוזרים, מעין אלוהות סוטה אשר לה הכוח לפעול עלינו באופן נחוש ועיוור. ובכן, באיזה מובן נוכל לרשת שפה כסוד מעובר שהאור והצל חולפים על פניו כפלך-מוות אור-סגולי הנודף מבעד לעור בשרנו בסמליות שאין לנו מושג עליה ואשר משעבדת אותנו ללא כחל וסרק?

הספרות-אֶסְפָּאל:

שמא אנו מצווים לנדוד בגוף-חיה ללא ראש, מקוטע, אֶ-קורפי, אל המודרניסטים, אשר במחווה מלנכולית, עם רדת לילם ושקיעת האלים אשר המיתה כל נחמה, ביימו מעל בימת ההיסטוריה החדשה את החזיונות היוחננים כולם, מיסה שחורה שכולה פלצות-שפה. האדם הסאדיאני היה המודל של האדם המודרני ללא אל, אדם הנדון לברוח מכלאו כפי שחסר הראש נדון לברוח מראשו, והסובייקט – מתבוננתו. על כריכת כתב העת "אֶסְפָּל" (*Acephale*) משנות השלושים שערך ז'ורז' בטאיי ("אֶסְפָּל" שפירושו "חסר-ראש / לא-ראש / א-ראש") הופיע איור שצייר אנדרה מאסון: איש ללא ראש, קרבו גלויים ובמקום איבר מין יש לו גולגולת. האֶסְפָּאליות, חוסר הראש של האֶסְפָּאל, הייתה בבחינת ניסיון בטאייני נוסף בסדרה נמשכת של נטישות ציוויליזטוריות לנטוש את העולם המתורבת לטובת הכוח האקסטטי של העולמות האבודים – מקום מיתי, מקום שמעבר-לסובייקטיביות. הגוף האנושי ערוף הראש, מפלצת רעופת דם שצייר מאסון, מצביע על ההכרח להקריב כל ראש חושב למען ביקורת רדיקלית של התבונה המערבית... משכן הספרות?

בשומעי זאת גופי נחצה:

מחוץ למושגיות הטהורה-נומיניזית שמציעה לנו הרומנטיקה הגרמנית, כמו למשל זו של שְׁלֶגֶל ב"פרגמנטים ביקורתיים" ("כל שהוא מן העתיקות הוא גאוני. ימי קדם כולם הם רוח גאוני, היחיד שבלא הגזמה אפשר לכוונתו גדול-בתכלית"), רולאן בארת מוסיף לנו את הממד הנרקיסיסטי/הא-נרקיסיסטי של הספרות, את שאלת הפיתוי בשפה, את הטקסט המפתה, הספרות כמאוהבת בעצמה: מאוהבות במסמן כפעירה של תשוקה, כנהייה אחר שהות אוטו-ארוטית של הכתיבה כהיעדר, אבל בה-בעת כגוף ממשי, למשל כשבארת משווה בין מגע-הטקסט לשתיית יין: "בלגימת היין הטוב, כמו בתפיסת הטקסט, ישנו פיתול, ישנה

התפרשות של דרגות: זה מזדקר, כמו שער" (גרעין הקול"). בארת המאוחר נצמד לתשוקת הקפל המסתבך בתוך עצמו, היקסמות טקסטואלית, פרקטיקה של כתיבה סדורה החותרת אל קצה גבול המובן, ללא כוונה מוקדמת ליצור מובן, פרוורסיית סימנים שבה השפה מדברת לטובת שהות בשפה מרוקנת: "וריק של דיבור הוא גם מה שהכתיבה מורכבת ממנו; ומן הריק הזה יוצאים הקווים שהֵן, תוך סילוקו של כל מובן, כותב בהם את הגנים, את התנועות, את הבתים, את הַזרים, את הפְּגים, את האלימות" ("אימפריית הסימנים").

השמיעה כאיבר בשפה:

בהיעדר מובן יציב ועומד כמו זו שמציעה "שפת הארכיב", הספרות חומקת מהפוזיטיביסטי-היסטורי לטובת השמיעה כאיבר בשפה, כפי שהרדר מוצא מוקסם אצל אנשי האוריינט (העברים של המזרח העתיק), שאצלם הדיבור היה "כולו מונשף, נשיפה מתמשכת ורוח של הפה [...] נשימתו של אלוהים, רוח נושבת שהאוזן קלטה". הקול, שאין בו שמץ מהגלוי לעין, הקול המערטל מכל ידיעה קודמת, הקול שגבולו אינו מובחן והוא נח בלתי מורגש באופן שוויוני על הדברים, הקול כמו זה ששומע אדיפוס המובס בסוף המחזה ("אדיפוס בקולנוס"), כאשר הוא נקרא על ידי האלים לקראת קבורה השמורה בסוד, ומעניקה לו מעתה אפשרות לא רק להסיר מעליו את הטומאה שדבקה בו אלא אף מעניקה לו כוח כמו-אלוהי לברך ולהפוך לקדוש, הקול הזה – קול קורא מיותרם הזולל מתים הזוחלים על פי תהום – שכופה את האותיות מבקש לעמוד במרכז הספרות.

כתיבה כהיזכרות לא־רצונית:

במסתו של בורחס "אני מאמין של משורר" – בעודו חולק על רוברט סטיבנסון אשר טוען שהמילים נועדו לסחר-מכר של חיי חולין והמשורר הופך אותן למאגיות, שכן על פי בורחס "השירה אינה מתיימרת לקחת קומץ מטבעות לוגיים ולהפיח בהן חיים מאגיים, אלא דווקא משיבה את השפה למקורותיה הראשוניים" – הוא מצטט שברי שורות של המשורר האנגלי בן המאה התשע-עשרה ג'ורג' מרדית' ("רק משהחלה האש באח לגווע, אנו מבקשים קרבת-מה לכוכבים"), המקשר בין דעיכת הגוף/בשר לבקשת המוחלט/נעדר; כלומר שהמשבר הוא זה שמעורר את התשוקה לשהות בשפה נסתרת, בה-בעת שהמשבריות הזאת לעולם אינה נתונה בקו ישיר, תמים וגלוי לעין עם האלים הנעדרים כשלעצמם, שכן המשבריות הזאת היא גם הרגע שבו אנשים במשאלות ליבם אינם יכולים לבקש עוד דבר מהאלים, שבו האלים אינם יכולים עוד להעניק בהכרח דבר-מה לאנשים. האם זה פירוש הדבר "ספרות"? או שהספרות היא בבחינת היזכרות עמומה ובת-בעת צלולה ומענגת ביחסים הסבוכים בין המילים, בְּמָה שלא היה, או אם נרצה – ביחס לכתיבה כהיזכרות לא רצונית של הלא-מודע במאורע גדול שהיה ומעולם לא התקיים, ועתה, מתוך האין שלו, מתעורר אל תוך שינה גדולה, באותה מידה שהתאולוגים המוסלמים מאמינים שהקוראן קדם לבריאת המילה, או לחילופין הרדר שטוען ש"מילים נוצרו מכיוון שכבר היו מילים".

אובססיה של יומיום. מה שנותר מחוץ לטקסט הזה:

ישנה אישה אחת – "הנעצבת" שהיא גם "הנעזבת" – שמלאה בטקסים חשאים ששולטים ומנהלים את היוםיום שלה, ובשנה האחרונה היא לכדה אותי בדמיון והזכירה לי היכן מתחילה ונגמרת הספרות, ועד כמה פשוטה ומפוטטת היא יכולה להיות: היד השעונה על השולחן אבל למעשה כלל אינה שייכת לגוף שממנה באה, הספר שמונח בהטיה קבועה ביחס לספל הקפה, קופסת הגפרורים והסיגריה, הרגליים המשולבות זו על זו, צמרמורת נעימה שעולה למעלה עד הצוואר משפשוף זה בזה של גרבי משי ממושמים, איזו תנוחה אלגנטית של היד אשר מדמה מחשבה בתנועה לשומקום ומעבר למרגוע. הזוה וועוד הזוה של מפת השולחן בחצי סיבוב עם כיוון השעון כך שתיווצר במדומיין צורת כוכב, הגוף הצנום שלה שחשוב שיהיה נתון בתנוחה מסוימת, שאם לא כן אינה רשאית להירדם, רחיצת הידיים הכפייתית, קרצוף תזזיתי מלמעלה למטה לאורך הזרוע עד כפות הידיים והציפורניים הקצוצות קרוב עד כמה שאפשר לבשר האחיד, שפשוף עז עם סבון לאחר כל מגע עם חברים מזדמנים בקפה השכונתי, וסידור מוקפד ללא דופי של הבגדים בבית: הגופייה הארוכה מסודרת כך שהחגורה הצרה יוצרת קצוות ישירים, המכנסיים בקפל מרובע שמונח בדיוק על השטח של הגופייה הארוכה...